

Oponentský posudek disertační práce

Studentka: Mgr. Jitka Suchardová Nováková
Studijní program: Pedagogika
Studijní obor: Pedagogika
Školitel: Prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
Název práce: **Nerovnosti v procesu učení se cizímu jazyku**

Oponentka: Doc. PhDr. Alena Lenochová, CSc.
Pracoviště: Katedra anglického jazyka PdF UP Olomouc (externí pracovnice)

Práce zkoumá problematiku úrovně jazykové vzdělanosti a postojů k učení se cizímu jazyku u vysokoškolských studentů nefilologických (a navíc "nehumanitních") oborů při příchodu na vysokou školu. O aktuálnosti tématu svědčí nejlépe samotný titul disertace, který naznačuje, že příčiny velmi rozdílné jazykové vzdělanosti (či někdy až šokující nevzdělanosti) absolventů středních škol je třeba hledat .v širším kontextu.

Cíl disertace je v úvodní kapitole věnované výzkumu formulován takto: „*Porozumět tomu, proč dvaadvacet let po změně politického režimu a jazykové politiky existují individuální rozdíly v ovládnutí angličtiny u studentů vstupujících do terciárního vzdělávání*“ (s.51/ 5.2). V závěru (kap. 6) je pak formulace cíle upřesněna: „...*cílem práce : ... bylo nabídnout detailní pohled na různé podoby nerovných podmínek pro učení se cizím jazykům v konkrétních příbězích* (s.142). Takto formulovaný cíl disertace nepochybně splněn byl, a to díky erudovanému multidisciplinárnímu pohledu autorky na problematiku i díky různosti uvážlivě zvolených výzkumných metod, na jejichž základě je zpracována empirická část disertace.

Výzkumná část práce začíná 5. kapitolou. Protože je téma zaměřeno na zkoumání odlišností učení se cizímu jazyku u jednotlivých studentů s ohledem na vnější vlivy, bude použito metod sociologického výzkumu zaměřeného na životní příběhy studentů v kontextu učení se cizím jazykům před vstupem na vysokou školu. Tato kapitola stručně referuje i o první, kvantitativní fázi výzkumu, jejíž součástí byly i pilotní rozhovory. Předpokládala jsem, že k jejich výstupům najdu více v příloze, v této disertaci jsem však žádné přílohy nenašla. Změnu na kvalitativní paradigma výzkumu uvádí autorka takto: „*Výzkumný design nebyl stanoven předem. Reagovala jsem na vývoj své práce a potřeby, které se v průběhu řešení výzkumného problému vyskytly*“ (str. 64). Výzkum samotný pak byl založen na rozhovoru a případových studiích dvou pečlivě vybraných představitelů zkoumané studentské populace, které byly podrobeny narativní analýze, což byl jistě časově velmi náročný úkol.

Popis celého průběhu výzkumného šetření je proložen diskusí metodologických principů bohatě doložených citáty z literatury, kterými jakoby si autorka ověřovala vhodnost zvoleného postupu; jsou zde i pasáže se sebereflexí (jak autorka „zvládá“ ve strukturovaných rozhovorech roli výzkumníka). Tento přístup je sice

zajímavý, ale někdy také ztěžuje orientaci v textu. Usnadnění orientace by naopak přispěly křížové odkazy v textu.

Disertace má na první pohled tradiční strukturu, ale již při zběžném prolistování čtenář konstatuje, že zatímco přístup k tématu v části teoreticko-přehledové by mohl sloužit jako vzorová ukázka zdařilé syntetizace širokého spektra pramenů (převážně z oblastí, jimiž se práce zaměřené na lingvodidaktiku zatím většinou nezabývaly), způsob zpracování empirické části je v mnoha směrech, jak bylo mahnačeno výše, netradiční. Souvisí to nesporně s volbou řady výzkumných metod, z nichž každá předpokládá jiný způsob prezentace postupu a výsledků výzkumu. Můžeme tedy říci, že jazyk disertační práce je kultivovaný, bohatý a vytříbený a způsob pojednání problematiky je plně v souladu s normami akademického stylu. V empirické části práce však při prezentaci případových studií přechází jazyk do stylu narativně popisného a v oddílech pojatých autorkou jako „reflexivní autobiografie“ (např. 5.1.4) pak do stylu hovorového, místy se sebeironizujícím nadhledem, což může někde působit i rušivě.

V textu práce se, spíše sporadicky, vyskytují i jistá nedopatření (např. s. 12, 20, 22, 48, 51, 141, 143). Některá jsou způsobena chvatnou korekturou (dvakrát totéž slovo, vynechaná písmena); na jiných místech je chyba ve větné konstrukci, (patrně byla opomenuta úprava celé věty při přeformulování), případně neobratný překlad z anglického originálu. Občasné nedostatky konstatuji také v systému číslování podkapitol (5.3.1.4 – dvakrát totéž), nebo na druhé straně neuvedení čísla u důležitých nadpisů (Cíl výzkumu, atd. str. 51).

Práce je doplněna obsáhlým soupisem použité literatury tištěné i elektronické, který svědčí o důkladné a svědomité přípravě autorky na zpracování náročného multidisciplinárního tématu. Přesto, protože je téma zasazeno do kontextu učení se anglickému jazyku, postrádám v bibliografii vedle Harmera ještě novější lingvodidaktické tituly v nichž lze nalézt řadu podnětů k úvahám o motivaci (příp. demotivaci) žáků (Penny Ur a zvláště Tricia Hedge).. Z oblasti sociolingvistiky by sem patřil ještě některý z řady titulů vydaných britskými nakladatelstvími v ediční řadě teorie vyučování cizích jazyků.

Otázky k obhajobě

1. Při vysvětlení pohledu sociální psychologie na učení se cizímu jazyku uvádíte citát z Gardnera a Lamberta „*Má-li být jedinec v tomto učení úspěšný musí být psychicky připraven přijmout odlišné aspekty chování, které charakterizují členy dané jazykově-kulturní skupiny (disert. str.38)*. Jak je tomu podle vašeho názoru s tímto „členstvím“ v případě angličtiny, jestliže jde o (alespoň v případě vámi testované populace) převážně o přípravu na užívání angličtiny jako lingua franca v interakci převážně s „nerodilými“ mluvčími? Nebo mají přesto někteří studenti podvědomou obavu ze „ztráty identity“ (jak to nazývá Wilga Riversová)?

2. V rámci shrnutí 2. kapitoly (s.23) uvádíte, že problémem je v naší zemi stále „*přetrvávající jazyková nevybavenost*“ a vyjadřujete naději, že „*zavedení povinného druhého cizího jazyka..... od 8.ročníku ZŠ povede k pozitivním změnám*“. Nehrozí ale na druhé straně také nebezpečí, že u žáků v angličtině méně úspěšných může

při setkání s druhým cizím jazykem (a učitelem s nízkou úrovní empatie) dojít ke ztrátě motivace pro cizí jazyky obecně? Jsou učitelé dostatečně připraveni (z pohledu lingvodidaktiky) na vyučování „druhého“ cizího jazyka, aby dovedli demotivaci zabránit?

3. Sdílím váš pohled na výuku angličtiny na SOŠ, která poskytuje ve srovnání s gymnázií vlastně nerovnou (i méně kvalitní) příležitost k jazykovému vzdělání. Vedle menší hodinové dotace je to jistě dáno i typem učebnic, kurikula a požadavky státní maturity. Jaké kroky byste, na základě poznatků o absolventech SOŠ, které jste získala svým výzkumem, navrhovala – z cílem učinit proces vyučování angličtiny na tomto typu škol pro studenty smysluplnější a přitom efektivní ?

4. V návrzích pro aplikaci výsledků výzkumu v praxi uvádíte mimo jiné „zařazení etnografického projektu v rámci výuky odborného jazyka na UPCe“ (s.143/9). Prosím, uveďte stručně, jak si koncepci takového projektu představovala. Domníváte se, že by byla jeho zavedení v rámci programu výuky odborného anglického jazyka reálné a že by ho studenti uvítali?

5. Dovolím si ještě otázku, která souvisí s tématem disertace jen nepřímo: jakou důležitost přičítáte jazykové vzdělanosti učitelů neязыkových předmětů (na všech stupních vzdělání) ve vztahu k posílení pozitivních postojů žáků a studentů k učení se cizím jazykům?

Závěrem

Disertační práce Mgr. Jitky Suchardové Novákové přináší cenný pohled na problematiku učení se cizím jazykům, která zatím nebyla v české didaktice cizích jazyků zkoumána. Přináší řadu nových poznatků, které jsou podnětné jak pro další interdisciplinární vědecký výzkum, tak pro využití v běžné školské praxi. Autorka tedy ve své disertaci prokázala schopnost samostatné tvůrčí práce ve svém oboru. Zároveň však má také konkrétní představu o tom, jak by měly být výsledky jejího výzkumu využity ve společenské praxi a přináší konkrétní podněty pro inovace a obohacení výuky odborného anglického jazyka v terciárním školství.

Předložená disertační práce tedy **splňuje** požadavky standardně kladené na disertační řízení, a proto ji plně **doporučuji k obhajobě**.

Velká Bystřice 2. 2. 2014

Doc. PhDr. Alena Lenočková, CSc.

